

РИНКОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ РЕГІОНАЛЬНИХ ВОДОГОСПОДАРСЬКИХ КОМПЛЕКСІВ: ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ

В.А.Голян, доктор економічних наук, доцент

Головний редактор наукового та громадсько-політичного журналу «Економіст», м.Київ

Б.В.Самойленко

Волинський інститут ім. В.Липинського МАУП, м.Луцьк

Водогосподарські комплекси є важливою складовою регіональної економіки, оскільки забезпечують промисловий сектор водними ресурсами, відіграють вагомий роль у функціонуванні житлово-комунального та сільського господарства, постачають питну воду для населення. Виходячи з існуючої практики функціонування регіональних водогосподарських комплексів (РВГК) можна стверджувати, що в умовах суспільних трансформацій практично унеможливується переведення цих комплексів на ресурсоощадливу модель розвитку. За таких обставин вагомим значення набуває потреба обґрунтування механізмів ринкової трансформації регіональних водогосподарських комплексів до умов функціонування відкритої національної економічної системи та її регіонального економічного простору.

Важливою є розробка теоретико-методологічних засад фіскального регулювання водокористування в регіональному розрізі та визначення рівня диференціації використання свіжої води, вибору інструментів активізації водоохоронного підприємництва, стимулювання інноваційного оновлення основного капіталу водогосподарських підприємств. Розробці наукової бази ринкової трансформації регіональних водогосподарських комплексів присвячені праці Б.Буркинського, І.Головинського, Л.Грановської, С.Дорогунцова, Н.Закорчєвної, К.Рижової, В.Сабадаша, В.Шашука, В.Степанова, В.Трегобчука, В.Файфури, С.Харічкова, М.Хвесика, О.Яроцької, А.Яцика. Проте не розв'язаним залишається спектр заходів щодо обґрунтування механізмів та інституціональних форм такої трансформації, не акцентується увага на особливостях проведення таких змін у складі регіональних господарських комплексів.

Враховуючи територіальні відмінності в масштабах водоспоживання та відведення стічних вод варто виділити три типи регіональних водогосподарських комплексів, які сформувалися в Україні. Виходячи з того, що вони різняться за рядом ознак, об'єктивного та суб'єктивного походження, варто зосередити увагу на тих характерних рисах, які відображають реальний стан цих комплексів і являють собою об'єкт для здійснення масштабних трансформацій. На нашу думку, слід виділяти РВГК промислових, меліорованих та прикордонних територій [1].

Диференціація РВГК має виступати передумовою формування національної, а відтак і регіональної політики, щоб максимальною мірою врахувати природно-ресурсні умови водоспоживання та стан водогосподарської інфраструктури.

Найхарактернішою рисою водокористування в більшості промислових регіонів є високий рівень забрудненості стічних вод, породжений технічною несправністю очисних споруд та їх низьким технологічним рівнем. Інвестиційна база їх оновлення і модернізації є обмеженою, відсутніми є перспективи реалізації в цьому напрямі проектів спільного інвестування. Все це вимагає масштабної трансформації водогосподарських комплексів цих регіонів шляхом реалізації заходів організаційного та фінансового характеру.

Заходи організаційного характеру мають включати: створення консорціумів для модернізації водопровідно-каналізаційного господарства міст-мільйонників; формування водогосподарських кластерів з метою впорядкування процесів водоспоживання та водовідведення; реалізація проблемних проектів упровадження різноманітних форм орендного водокористування; об'єднання державних водогосподарських підприємств у холдингові компанії; впровадження концесійного режиму надання водогосподарських послуг.

Заходами фінансового характеру мають виступати: впровадження методу прискореної амортизації для водоочисного обладнання; звільнення від оподаткування інвестицій в модернізацію водопровідно-каналізаційного господарства; цільове фінансування впровадження систем оборотного водопостачання в енергетиці та галузях важкої індустрії; звільнення від оподаткування підприємств, що впроваджують безводні технології охолодження виробничого устаткування.

У Центральному економічному районі, який розміщений уздовж басейну р. Дніпро, особливостями водокористування є інтенсифікація водопостачання м. Києва, модернізація системи очистки стічних вод даного мегаполісу, екологізація водокористування на Канівському та Київському

водосховищах, упровадження перспективних систем водопостачання на підприємствах хімічної, харчової і деревообробної промисловості. Сільськогосподарське виробництво даного економічного району спрямоване на задоволення потреб м. Києва, що, як правило, здійснюється за рахунок особистих селянських та потужних тепличних господарств. В особистих селянських господарствах і новостворених аграрних формуваннях, які використовують мережі водопостачання, побудовані ще в умовах командно-адміністративної системи, процес сільськогосподарського водопостачання є фактично нерегульованим як з точки зору обсягів забору свіжої води і відведення стічних вод, так і з точки зору стягнення плати за спеціальне водокористування. Важливим елементом ринкової трансформації РВГК даного економічного району є інвентаризація джерел сільськогосподарського водопостачання та подальша ідентифікація обсягів використання свіжої води з метою формування адекватної сучасним реаліям системи фіскального регулювання водокористування.

Пріоритетним напрямом ринкової трансформації РВГК є створення водогосподарських кластерів [2]. У Карпатському економічному районі метою створення водогосподарських кластерів (тут варто створювати кластери як для прикордонних територій, так і для сільських територій) є облаштування берегоукріплювальних споруд та захисних дамб, які мінімізуватимуть імовірність виникнення паводків та повеней. Учасниками таких кластерів мають виступити спеціалізовані водогосподарські підприємства, обласні управління водного господарства, регіональні підрозділи Мінприроди, а також фінансово-кредитні установи, що обслуговуватимуть потреби спеціалізованих підприємств в отриманні фінансових ресурсів у разі необхідності модернізації вже існуючої водоохоронної інфраструктури, а також будівництва нової. Водогосподарські кластери меліорованих територій мають зорієнтуватися на раціоналізацію водокористування для потреб аграрного сектору і при цьому створювати умови для використання водних ресурсів у рекреаційній індустрії. Водогосподарські кластери в Карпатському економічному районі, які консолідуєть зусилля органів влади, водокористувачів та місцевого населення, мають посилити фінансову складову водокористування, що в кінцевому підсумку сприятиме соціально-економічному піднесенню окремих територій даного економічного району.

На території Поліського економічного району з огляду на його природно-кліматичні умови та переважно аграрну спрямованість варто формувати регіональні водогосподарські кластери, котрі будуть зорієнтовані на відновлення потенціалу осушених земель шляхом модернізації гідротехнічних споруд, які обслуговуватимуть осушувальні системи. Учасникам таких кластерів виступатимуть районні і міжрайонні управління водних ресурсів, сільськогосподарські підприємства, що працюють на осушених землях, спеціалізовані водогосподарські підприємства, органи місцевої влади, які мають спільний інтерес у якнайшвидшому поверненні значних площ осушених земель у відтворювальний процес.

Для водогосподарських комплексів прикордонних територій характерними є проблеми взаємодії із сусідніми країнами щодо використання транскордонних водотоків, що, з іншого боку, містить вагомий потенціал для залучення значних інвестиційних ресурсів на розбудову водоохоронної інфраструктури й екологізацію водокористування на цих територіях [3]. Мультиплікативний характер має загострення проблем у зв'язку з відсутністю реального втілення задекларованих пріоритетів зовнішньоекономічної та зовнішньополітичної стратегії України, що відмежовує нашу державу від Водної директиви ЄС і від синхронізації зусиль із країнами пострадянського простору на теренах СНД.

Розробка конкретних заходів ринкової трансформації РВГК має базуватися на врахуванні рівня водозабезпеченості окремих територій та стартових інституціональних передумов для імплементації у вітчизняну практику сучасних форм організації водогосподарської та водоохоронної діяльності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Голян В.А. Ринкова трансформація регіональних водогосподарських комплексів: теоретико-методологічні засади та інституціональні передумови / В.А.Голян, Б.В.Самойленко, В.П.Битов // Економіст. – 2010. – №12. – С. 27-36.
2. Голян В.А. Формирование водохозяйственных кластеров в экономике Украины: институциональные предпосылки и региональные проблемы / В.А.Голян, Б.В.Самойленко // Актуальные проблемы экономики, социологии и права в современных условиях: Материалы 6-й Международной научно-практической конференция (Пятигорск, 25-26 июня 2010 г.). – Пятигорск: Издательство МАФТ, 2010. – С. 45-49.
3. Голян В.А. Институциональное середовище водокористування: сучасний стан та механізми вдосконалення: [монографія] / В.А. Голян. – Луцьк: Твердиня, 2009. – 592 с.